

привести й до уніфікації правового визначення банку, насамперед, в Європейському Союзі, а також в інших країнах.

Література

1. Гроші та кредит : підручник / [М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко та ін.] ; за заг. ред. М.І. Савлука. — [4-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : КНЕУ, 2006. — 744 с.
2. Büschgen H.E. Bankbetriebslehre / Büschgen H.E. — Gabler, Wiesbaden. — 1993.
3. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Мишкін Ф. — К. : Основи, 1998. — 963 с.
4. Dale Richard. International Banking Deregulation: The Great Banking Experiment. / R.Dale. — Blackwells Publishers. 1992. — 211 p.
5. Janssen Sven. British and German Banking Strategies. / Sven Janssen. — NY: Palgrave Macmillan. — 2009. — 291 p.
6. England. Banking Act 1987.
7. Australia. Banking Act (1959). [Електронний ресурс]: станом на 15.05.2010 р. — Режим доступу: <http://www.comlaw.gov.au/comlaw/Legislation/ActCompilation1.nsf/0/4562CFAF16183490CA256F71004D7FD1?OpenDocument>.
8. Malta. Banking Act. 15th November, 1994.
9. Southe Africa. The Banks Act, 1990. (Act No. 94 of 1990).
10. Canada. Bank Act (1991). [Електронний ресурс]: станом на 15.05.2010 р. — Режим доступу: <http://laws.justice.gc.ca/en/B-1.01/>.
11. Banking Act of the Federal Republic of German (Kreditwesengesetz, KWG). [Електронний ресурс]: станом на 15.05.2010 р. — Режим доступу: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/KWG.htm#1>.
12. Austria. Federal Banking Act (Bankwesengesetz — BWG).
13. Swiss Confederation. Federal Act on Banks and Savings Banks. November 1934 (Status as of 1 January 2009).
14. Российская Федерация. Федеральный Закон “О банках и банковской деятельности” 2 декабря 1990 г. № 395-1.
15. Denmark. Financial Business Act. Consolidated Act no. 793 of 20 August 2009.
16. Poland. The Banking Act of August 29, 1997.
17. Закон України “Про банки та банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України.
Стаття надійшла до редакції 14.05. 2010 р.

УДК 336.717.13

К. О. Кірсева,
канд. екон. наук,
доцент кафедри банківської справи,

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В УКРАЇНІ

Стремительные темпы развития операций украинских банков с платежными карточками позволяют экономическим субъектам использовать современные, удобные, эффективные технологии осуществления расчетов. Опыт европейских экономически развитых стран позволит предупредить и решить проблемы, которые потенциально могут возникнуть и в Украине в процессе развития таких операций.

Ключевые слова: банковская платежная карточка, банк-эмитент, карточный счет, ПИН код, транзакция.

Swift pace of Ukrainian bank operations with Charge Cards development allow use for economic individuals actual, suitable, effective settlement technologies. European well developed countries experience let solve the problems which potentially can appear in the course of Charge Cards bank operations development in Ukraine.

Keywords: bank Charge Card, emittent bank, card account, PIN-code, transaction.

Швидкі темпи розвитку операцій українських банків з платіжними картками дозволяють економічним суб'єктам користуватися сучасними, зручними, ефективними технологіями здійснення розрахунків. Досвід європейських економічно розвинених країн дозволить попередити і вирішити проблеми, які потенційно можуть виникнути і в Україні в процесі розвитку цих операцій.

Ключові слова: банківська платіжна картка, банк-емітент, картковий рахунок, ПІН-код, транзакція.

Електронні гроші в багатьох країнах світу завоювали визнання і довіру. Особливе місце в електронних розрахунках економічних суб'єктів займають банківські платіжні картки як прогресивний, швидкий, зручний спосіб здійснення платежу. До переваг розрахунків із використанням платіжних карток належать: отримання заробітної плати за допомогою платіжної картки в будь-якому банкоматі країни чи за її межами, здійснення безготівкової оплати комунальних послуг, безготівкове придбання товарів у торговельній мережі чи через Інтернет, оплата послуг мобільного зв'язку, періодичне зняття кредитних грошей з картки, погашення кредиту через депозитний банкомат, зняття відсотків та основної суми по вкладу. Це суттєво заощаджує час клієнта і дозволяє йому розпоряджатися належними йому коштами незалежно від графіку роботи відділення банку.

Створення послуги “Інтернет-банкінг”, а також, “Мобільний (телефонний) банкінг” дозволяє клієнтам банку у будь-який час і в будь-якому місці, де є доступ до Інтернет, отримувати актуальну та повну інформацію про стан своїх рахунків, здійснювати внутрішні та зовнішні банківські перекази, погашати заборгованість по кредиту тощо.

В економічно розвинених країнах досить прийнятним стало “заочне” спілкування клієнта з банком. Клієнту достатньо один раз з’явитися у банку під час відкриття карткового рахунку. Надалі всі безготівкові розрахунки споживач банківських послуг здійснює через Інтернет.

Актуальність теми полягає у висвітленні сучасних новітніх технологій електронної комерції банків України у сфері використання платіжних карток та дослідження переваг цих банківських послуг.

Висвітлення тенденцій розвитку операцій банків з платіжними картками здійснено з метою порівняння сучасної практики використання платіжних карток в Україні і в світі. Завданнями дослідження стали формування висновків щодо рівня розвитку операцій банків з платіжними картками в Україні та розробка пропозицій щодо удосконалення практики обслуговування клієнтів українськими банками з використанням платіжних карток.

Банківські безготівкові розрахунки в Україні, в тому числі з використанням платіжних карток, досягли високого рівня розвитку за останні 10 років. Цьому сприяла діяльність Національного банку України, як регулятора системи масових електронних платежів, у сфері впровадження інформаційних технологій у діяльність вітчизняних банків, розробки і впровадження реально діючих, сучасних нормативних документів, які відповідають вимогам часу для розвитку вітчизняного карткового бізнесу. Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням № 137 від 19 квітня 2005 року, Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті № 22 від 21 січня 2004 року, Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті № 320 від 16 серпня 2006 року є тими регуляторними актами, що виважено сприяють підвищенню ефективності операцій з платіжними картками українських банків.

Саме Національний банк України ініціював створення в Україні Національної системи масових електронних платежів (далі НСМЕП). Держателі платіжних карток НСМЕП мають змогу, крім традиційних банківських послуг з платіжними картками, використовувати додаткові сервісні можливості: платежі за комунальні послуги, послуги телефонного зв'язку, поповнення рахунків мобільних операторів, використання знижок у торговельних мережах, використання мережі надання Інтернет — послуг, що передбачають значно менші комісійні платежі, ніж по картках міжнародних платіжних систем [1, с. 38].

Станом на 01.05.2010 року українські банки пропонують своїм клієнтам такі послуги з використанням платіжних карток:

1. Отримання готівки у банкоматі.
2. Розрахунки в торговельній мережі безготівково.
3. Використання послуги голосової авторизації.
4. Оплата рахунків безготівково через Інтернет.
5. Бронювання номеру в готелі чи оренда машини закордоном.
6. Зняття готівки з платіжної картки безпосередньо закордоном, відмовившись від перевезення її через митний кордон.
7. Інші операції.

Зовнішній вигляд платіжної картки надає корисну інформацію про:

- 1) банк — емітент платіжної картки;
- 2) термін дії картки, протягом якого можна за допомогою неї скористатися коштами, які знаходяться на картковому рахунку держателя картки;
- 3) ім'я і прізвище держателя платіжної картки латинськими літерами;
- 4) платіжна система, що здійснює розрахунки по даній платіжній картці і з якою банк-емітент платіжної картки підписав відповідний договір;
- 5) номер телефону інформаційного центру банка-емітента, що працює цілодобово протягом усіх днів року, за яким можна отримати інформацію про стан рахунку, заблокувати картку, здійснити операцію по картковому рахунку або отримати іншу необхідну інформацію держателю картки;
- 6) CVV-код, який є додатковим засобом перевірки держателя картки під час здійснення операцій по картці через Інтернет і розташований з правої сторони смуги для підпису держателя картки;

7) інша корисна інформація, як-то адреса банку тощо.

Сучасні банкомати українських банків дозволяють держателю платіжної картки зняти готівку з карткового рахунку, дізнатися про залишок коштів на рахунку, отримати звіт про останні 5 операцій по картці, поповнити рахунок, безготівково оплатити послуги мобільного зв'язку тощо. Банкомат зможе виконати замовлену держателем операцію, якщо на його картці стоїть логотип міжнародної платіжної системи, що і на банкоматі. Досить рідко, проте буває, що банк, — емітент платіжної картки, обмежує можливості держателя міжнародної платіжної картки здійснювати операції тільки в межах конкретної країни. Зняти гроші з картрахунку в банкоматі можна тільки в тій валюті, якою завантажений банкомат. Якщо банкомат завантажений доларами, то держатель платіжної картки зможе отримати готівку тільки в даній валюті (навіть якщо картковий рахунок відкритий і поповнювався польськими злотими) по курсу тієї платіжної системи, до якої належить платіжна картка її держателя (VISA, MasterCard чи локальна платіжна система).

У випадку пошкодження, знищення чи зникнення платіжної картки, або якщо картка знаходиться в процесі виготовлення, але ще не видана клієнту, він може отримати готівку з платіжної картки в касі банку, який обслуговує картковий рахунок, шляхом проведення операції — **голосова авторизація**. Для здійснення цієї операції клієнт банку звертається до працівників відділення банку з проханням видати готівку без наявності платіжної картки і обґрунтовує причину відсутності платіжної картки. Якщо в касі банку є необхідна сума готівки, то працівник відділення перевіряє наявність паспорта клієнта і його відповідність інформації про клієнта банку, яка знаходиться в базі даних банку. В разі відсутності неузгодженостей у сукупності інформації про клієнта, яку має банк, працівник банку телефонує в процесінговий центр банку, що здійснює операції і розрахунки по платіжних картках, представляється, називає реквізити платіжної картки, як-то: номер картки, дату видачі, прізвище і ім'я держателя картки та суму, яку необхідно списати з рахунку держателя. Натомість працівник процесінгового центру, говорить код голосової авторизації, під яким дана операція буде облікована. Працівник відділення банку оформлює заяву про видачу готівки на суму, що паралельно з діями працівника відділення списується з карткового рахунку клієнта.

Незважаючи на швидкі темпи розвитку карткового бізнесу в Україні останніми роками, обсяги безготівкових карткових розрахунків у складі загального обсягу безготівкових розрахунків українських споживачів складають близько 8 %. Тоді як безготівкові карткові розрахунки громадян європейських економічно розвинених країн складають 80—90 % [2, с. 27]. Однак значні досягнення у сфері розвитку карткового бізнесу європейських економічно розвинених країн не позбавили їх від суттєвих проблем у цьому бізнесі. Процеси глобалізації та глибока взаємодія національних фінансових систем між собою змушують розвинені країни Європи створити суверенну пан-європейську систему банківських платіжних карток, яка б давала змогу не сплачувати іноземним американським монополістам VISA та MasterCard надзвичайно високі комісійні за обслуговування операцій у межах Євросоюзу, забезпечити зручність, ефективність і надійність здійснення транскордонних платежів на рівні внутрішніх платежів у країнах-учасницях Євросоюзу, забезпечити права і захист усіх користувачів платіжних послуг, ліквідувати розмежування європейського платіжного ринку національними кордонами. Для створення такої платіжної системи були об'єднані зусилля Єврокомісії, найбільших європейських банків та національних банківських союзів. Починаючи з 2008 року всі банки в Євросоюзі зобов'язані емітувати платіжні картки з чіпами у зв'язку з їх значними перевагами перед платіжними картками з магнітною смугою. Платіжні картки із магнітною смугою після 2010 року будуть визнані такими, що не відповідають вимогам нової загальноєвропейської карткової системи [3, с. 32].

Дослідження тенденцій розвитку карткового бізнесу в європейських економічно розвинених країнах дозволить попередити виникнення аналогічних проблем на українському картковому ринку і підвищити ефективність розвитку банківських операцій з платіжними картками.

Кількісні показники розвитку операцій банків з платіжними картками в Україні свідчать про те, що станом на 01.10.2009 року платіжні картки емітували 146 українських банків (більше 70 % від загальної кількості, які мають банківську ліцензію), які є водночас членами внутрідержавних і міжнародних карткових платіжних систем та здійснюють емісію і еквайрінг платіжних карток [4, с. 41]. За останні дев'ять років кількість емітованих українськими банками активних платіжних карток збільшилася

більше ніж у 10 разів, кількість встановлених банкоматів — у 16 разів, кількість платіжних терміналів — у 6 разів. Понад 85 % установлених у країні платіжних терміналів переобладнано для обслуговування чіпових карток, що дозволяє поєднувати дані картки з неплатіжними додатками: бонусними, соціальними, транспортними, митними, страховими, медичними та іншими проектами [4, с. 41].

Протягом 2009 року, як і в попередні роки, 97,5 % операцій із використанням платіжних карток, що емітовані українськими банками, виконувалися на території України, і лише 2,5 % — за її межами [4, с. 41].

Перешкодами на шляху подальшого розвитку безготівкових розрахунків та карткового бізнесу в Україні є те, що:

1) світова фінансово-економічна криза призвела до зменшення кількості емітованих платіжних карток, зменшення кількості платіжних терміналів внаслідок припинення діяльності окремих торговців;

2) переважна більшість емітованих українськими банками платіжних карток належить до карток міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard. Близько 98 % платіжних карток, емітованих українськими банками, використовуються на внутрішньому ринку. Однак за здійснення внутрідержавних операцій у національній валюті українські банки та опосередковано держателі платіжних карток повинні сплачувати на адресу міжнародних платіжних систем комісійні в іноземній валюті (євро, доларах США, англійських фунтах). Наприклад, у 2007 році такі комісійні платежі становили 35 млн доларів США;

3) міжнародні платіжні системи вимагають від українських банків — членів цих систем перераховувати значні суми гарантійних депозитів в іноземній валюті (близько 110 млн доларів США у 2007 році), які виводяться з грошового обігу України та перераховуються міжнародним платіжним системам [3, с. 36];

4) міжнародні платіжні системи своїми правилами та численними вимогами щодо ліцензування та сертифікації продукту, які потребують значних фінансових вкладень і часу, не дозволяють суміщувати національні та міжнародні платіжні технології на платіжних картках українських банків-членів, поєднувати дані технології з неплатіжними додатками, насамперед соціальними, студентськими, транспортними, бонусними тощо [3, с. 37];

5) існування низького рівня купівельної спроможності населення;

6) відсутність знань щодо технології розрахунків платіжними картками і незацікавленість економічних суб'єктів у безготівкових розрахунках картками;

7) недостатньо розвинена інфраструктура обслуговування платіжних карток;

8) необхідність значних капіталовкладень для впровадження систем карткових розрахунків;

9) незацікавленість торговців у впровадженні безготівкових форм розрахунків через необхідність сплати комісійних еквайринговим установам, додаткові витрати на придбання обладнання та навчання персоналу;

10) відсутність кредитних історій у фізичних осіб, що стримує впровадження кредитних схем розрахунків за платіжними картками [5, с. 126];

11) пасивність банків — членів НСМЕП щодо впровадження новітніх технологій обслуговування платіжних карток, що пропонуються даною платіжною системою [4, с. 43].

З огляду на зазначені вище проблеми розвитку банківських операцій із платіжними картками в Україні, доцільно врахувати досвід розв'язання аналогічних проблем економічно розвиненими країнами світу та врахувати власні приховані можливості вирішення задачі. Ми згодні з провідними фахівцями НБУ В. Харченко та Р. Капраловим, що впровадження Єдиного платіжного простору в Україні на базі НСМЕП дасть змогу зменшити комісійні платежі банків-членів міжнародних платіжних систем до цих систем, скоротити гарантійні депозити цих банків, створити сучасну платіжну та розрахункову інфраструктуру, а також підвищити надійність виконання внутрідержавних операцій, запровадити національну систему моніторингу шахрайських операцій та контролю ризиків [3, с. 37].

Література

1. Журков А. Національна система масових електронних платежів: огляд розвитку в четвертому кварталі 2008 року // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 38 — 40.

2. Заєць О. Плюси і мінуси карткового бізнесу в Україні // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 27—28.

3. Харченко В., Капралов Р. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 32—37.

4. Пацера М. Сучасний стан і перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 1. — С. 41—43.

5. Пиріг С.О. Платіжні системи: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.

Стаття надійшла до редакції 14.05. 2010 р.

УДК 336.71

Л. В. Конопатська,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

банківської діяльності,

ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З БОКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

В статье рассматриваются основные мероприятия НБУ по регулированию кредитной деятельности банков. Также анализируется роль кредитных операций банков Украины в процессе активизации банковского бизнеса.

Ключевые слова: кредитование, финансовый кризис, кредитный портфель, проблемные кредиты.

In the article the main activities of NBU in the credit activities of banks are considered. Also the role of credit operations of the Ukrainian banks is analyzed in the process of banking business.

Keywords: crediting, financial crisis, a credit portfolio, problem credits.

У статті розглядаються основні заходи НБУ щодо регулювання кредитної діяльності банків. Також аналізується роль кредитних операцій банків України у процесі активізації банківського бізнесу.

Ключові слова: кредитування, фінансова криза, кредитний портфель, проблемні кредити.

На обмежені можливості банків щодо кредитування економіки впливають фактори, що пов'язані з функціонуванням банківської системи в умовах фінансової кризи, яке характеризується зростанням ризику ліквідності, валютного, кредитного та інших ризиків унаслідок значного відпливу коштів клієнтів; невисоким рівнем надходжень від погашення активів.